

Avsnitt 43: Taktil kommunikation för barn och elever med dövblindhet

INFORÖST: Vi på Specialpedagogiska skolmyndigheten arbetar för att alla barn, elever och vuxenstuderande oavsett funktionsförmåga ska nå målen för sin utbildning. I podden förklarar, fördjupar och diskuterar vi specialpedagogik och ger goda råd till dig som arbetar i eller har barn som går i förskolan och skolan.

INTERVJUARE: Varmt välkomna till Specialpedagogiska skolmyndighetens podd, Lika värde. I dag ska vi som är i studion prata om en ganska liten målgrupp och en stor och helt avgörande fråga för de barn och unga som det handlar om. Vi kommer att prata om språk och kommunikation för barn och unga med dövblindhet och hur viktigt det är att deras rätt till språk verkligen tas om hand och respekteras. För det är helt nödvändigt för att de ska ha förutsättningar att lära sig att utvecklas som individer. Och jag som kommer leda det här samtalet heter Erika Bergman och jag jobbar på Specialpedagogiska skolmyndigheten. Och med mig i studion har jag Sofie Malmgren, rådgivare på myndighetens resurscenter, som har fokus just på barn och unga med dövblindhet, och Jessica Jägryd, rådgivare på samma enhet. Varmt välkomna hit.

SOFIE: Tack.

JESSICA: Tack.

INTERVJUARE: Jag skulle vilja att ni, Sofie och Jessica, börjar med att berätta om ert uppdrag som rådgivare på resurscenter

2020-10-23

dövblind. Vad är det ni gör och vilka är det ni träffar? Så att vi får en bra bild av vilka ni är och vad det är ni gör på jobbet.

SOFIE: Vi har tre huvuduppdrag och det är kurs för pedagoger av alla möjliga olika slag och vi har specialpedagogiska utredningar och så har vi råd. Och det är i våra rådärenden som vi framför allt träffar de som ... ja, lärare, elever och ... ja, pedagoger av olika slag och elever från förskola ända upp till gymnasiet. Och det är framför allt då som vi träffar dem på plats och jobbar med taktill kommunikation. Det brukar vara den största frågan.

INTERVJUARE: Mm. På kurserna då, utbildningarna?

SOFIE: Både på kurser och i rådärenden så är det det som det oftast är. Och de specialpedagogiska utredningar, de har ofta någon ... ja, någon fråga, någonting man funderar lite extra på. "Hur ska vi göra med just det här nu?" Och så får man formulera en fråga och vi kommer ut och stöttar runt det då. Det är mer fördjupat då, om man säger, runt just en frågeställning i utredning.

INTERVJUARE: Just det. Jessica, är det någonting som du skulle vilja fylla på?

JESSICA: Ja, men jag tänker, vi har en bakgrund tillsammans, du och jag, eftersom vi har jobbat då nio år i en klass med fyra elever med dövblindhet. Och där vi verkligen har liksom varit taktill nära, där vi har känt varandra. Så vi känner verkligen varandra, kan man säga. Och det är väldigt bra att ha med sig när man åker ut i verksamheter. Vi kommer inte med några pekpinnar och gör någonting så där, utan vi vet

2020-10-23

hur det är att bli tittad på uppifrån och det är en väldigt bra erfarenhet att ha med sig, eftersom vi själva har varit på golvet tillsammans med barn och vi har själva haft rådgivare som har kommit ut till oss.

SOFIE: Ja, det var lite dem som fick oss att tycka att det här var så roligt också. För de kom ut och vi såg deras viktiga jobb och vad det gav oss när vi jobbade i klass, när de kom och gav en massa tips och stöttade och de videofilmade och vi tittade på videoanalyser sen tillsammans med dem. Det gav oss en ... ja, ett sug efter när vi ska vidare sen då. Vad ska vi göra då? Ja, jag fick det här som vi gör nu, fick vi direkt till oss på plats och blev väldigt lockad av. Så det är jätteroligt nu när man kan få vara den som kommer ut och ger det här stödet.

INTERVJUARE: Men då när ni ... Jag tänker, för då har ni den här erfarenheten av att jobba ute i verksamhet och att möta de här barnen och eleverna. På vilket sätt känner ni att det har liksom gjort ert jobb som rådgivare bättre eller liksom gett er en bra skjuts in i när ni kommer i den här rådgivningssituationen själva?

JESSICA: Man är ödmjuk när man kommer ut så klart. Och det är jätteviktigt i vårt jobb. Och man ser lite med andra ögon. Man ser det från olika håll. Nu ser vi det lite på ett annat sätt och när vi var i verksamhet, så såg vi det på ett annat sätt. Då var man i och tillsammans med barnet. Så att ...

SOFIE: Och man får ofta höra det. Det kan man inte säga att de som inte har jobbat så många år på golvet tillsammans med elever, som vi har gjort, att de inte skulle ha den känslan

eller ödmjukheten, men man får ändå ofta höra det att, ”ja, vad roligt. Du känner samma som mig. Du har varit där. Jaha, har du också upplevt just det här?” Man får ofta höra det när man kommer ut, för att vi har varit just i de här situationerna. Många situationer som också kan vara jobbiga som pedagog. Och även i de här där man känner ett lyckorus över en liten, liten sak som man faktiskt gör i det här yrket. Så det ... Absolut tycker jag att det känns som en fördel att ha med sig, bakgrunden.

INTERVJUARE: Men om vi då backar tillbaks och bara liksom beskriver då vad dövblindhet är och ... ja, alltså hur det funkar, hur det påverkar en person? Det ska vara [hör inte 0:05:01] bra för oss, tänker jag, att få höra det av er.

SOFIE: Dövblindhet är inte som ... Jag tänker, många tror att man är döv eller döv. Man är döv och blind, utan det är en kombination av en svårare syn- och hörselnedsättning. Och det kan vara väldigt, väldigt olika hur den här syn- och hörselnedsättningen ser ut. Och det blir en funktionsnedsättning, för det är det vanliga, att vi människor, vi tar till oss vår omvärld och förstår den framför allt genom syn och hörsel.

INTERVJUARE: Ni säger att det är en liten målgrupp. Vet man något om hur många individer det handlar om?

SOFIE: Man brukar säga att det är runt 2 000 under 65 år. Och då är det alla som räknas till det, både de som har medfödd dövblindhet och de som har en förvärvad dövblindhet.

JESSICA: Men det kan se väldigt olika ut. Det ser vi när vi är ute i förskolor och skolor. Att vi kanske är på besök en dag och

2020-10-23

då kan vi upptäcka att, ”ja, där sitter kanske någon mer där som har både lite synrester och lite hörselrester”. Och då kan vi få frågan så där, ”kanske kan passa någon mer i vår klass med det här som ni är här för”. ”Ja”, säger vi då. ”Det gör det verkligen”.

INTERVJUARE: Så det skulle kunna finnas ett mörkertal, alltså?

JESSICA: Det är stort mörkertal.

SOFIE: Finns det absolut. Och många som inte vet då att de hör till den här målgruppen, för att man ... för att den heter just dövblind, tänker vi. Man behöver inte vara döv och blind, utan det kan vara en lättare kombination av syn- och hörselnedsättning också som påverkar dig, så du hör till målgruppen.

INTERVJUARE: Ja, hur påverkar dövblindheten då ens förutsättningar att upptäcka världen och att kunna lära sig?

SOFIE: Ja, vi har egentligen två målgrupper då, kan man tänka. Det är de som har en förvärvad dövblindhet, som du nämnde, till exempel av åldersskäl eller av någon annan sjukdom eller ... Det finns olika diagnoser som gör att man mister syn och hörsel. Och så har vi den gruppen med medfödd dövblindhet och det är den som vi är vana med. Och det är det vi tänker att vi riktar det här samtalet kring, de som har en medfödd dövblindhet och den kommunikationen. För har man en medfödd dövblindhet, då har man inte hunnit att utveckla något språk eller något samspel eller så där innan, utan man har inte den där lilla första som de små, små barnen har, att de tar del av världen, tar del av ljuden, tar del av det som sker med föräldrarna och ...

2020-10-23

- INTERVJUARE: Att man har den referensramen liksom?
- SOFIE: Ja, precis. Utan det är borta redan när man ska börja utveckla sitt språk. De som har förvärvat dövblindhet, de har oftast ett ... ja, någorlunda utvecklat språk innan de får sin dövblindhet. Så där blir det en stor skillnad mellan dem. Sen har barn som har medfödd dövblindhet, har inte alltid, men väldigt ofta, en ... ja, andra funktionsnedsättningar också. Motoriska eller intellektuella funktionsnedsättningar.
- INTERVJUARE: Så det blir liksom fler kombinationer då?
- SOFIE: Ja, precis. Och det är absolut inte alla, men det är väldigt vanligt att vi ser det hos dem som har medfödd dövblindhet.
- JESSICA: Och det krånglar till det på ett annat sätt också. Då får man titta på många andra bitar hos barnet som kan vara svårigheter. För den förvävadgruppen eller vad vi säger då, de som har förvärvat dövblindhet då, det är liksom ... De kan utveckla kanske både ett fungerande teckenspråk och ett utvecklat tal och ... Det kan också se olika ut, naturligtvis, men de här grupperna skiljer sig mycket åt.
- SOFIE: Och har de en dövhet och får sen sin blindhet, då kanske de redan har ett teckenspråk, ett fullt teckenspråk, som de [hör inte 0:08:37] taktil form.
- INTERVJUARE: Just det. Man kan bygga vidare på den.
- SOFIE: Ja, precis.
- INTERVJUARE: Just det.

2020-10-23

SOFIE: Så det är något annat än de som inte har någonting med sig från början i språk då.

INTERVJUARE: Och hur förstår man världen då, tänker jag? Hur kan man liksom ...

JESSICA: Du tänker när man föds dövblind?

INTERVJUARE: Ja, jag tänker bara just ... Ja, precis. För jag tänker just det där, att kunna upptäcka världen. Vad är det för språk eller kommunikationssätt som man använder för att kunna kommunicera som dövblind?

JESSICA: Ja, men det är taktilt språk och det är det vi tänker att vi pratar om här i dag då. Och det kan också se väldigt olika ut, hur det ... Men man möter barnet, om man tänker på det lilla, lilla barnet, bebisen liksom. Där möter man på ett visst sätt då, genom att vara taktil. Och det kan ta ett tag innan man har upptäckt det här att, ”jaha, det var både syn och hörsel”. Det kan dröja ett tag. Det är inte alltid man får reda på det den första tiden. Det kanske börjar med att det är hörseln som märks något med, eller tvärtom, att det är synen. Och så märker man sen då att, ”ja, men oj. Det är båda två”. Det här får vi göra på ett annat sätt. Men det är där man behöver stöttning då. Oftast är det inte kanske vi som kommer in först, utan vi kanske inte kommer in förrän barnet har faktiskt börjat på förskolan.

SOFIE: Och man får också tänka på det, när man väl vet då att det här barnet inte ser och hör tillräckligt bra för att kunna ta till sig den vanliga sättet, vanliga världen, som vi gör. När man vet det, att man ändå tänker på att det är samma saker för det här barnet som för alla andra barn. Att det ska inte vara

2020-10-23

något annat eller något tillkonstlat, utan det som man gör med en litet spädbarn eller ett litet småbarn som ser och hör, det får man försöka då göra med ett barn som har medfödd dövblindhet också, fast man får göra det taktilt, att man ... Det är ingen lätt uppgift, men en väldigt spännande uppgift, som faktiskt går. Så det är inte omöjligt.

INTERVJUARE: Hur börjar man då? Hur skulle ni beskriva det, att man ska börja kommunicera med ett litet barn, som ni säger, ett barn som har kommit till förskolan?

SOFIE: Nu tänker jag på en sak som var ännu tidigare. Vi träffade en mamma som hade med sig sin lilla bebis vid ett tillfälle där vi var, som visste att det här barnet hade dövblindhet. Och hade barnet då i en sån här ... vad heter det? Bärsele, på magen. Och hade bebisen vänd ut från sig, men med sin rygg emot. Och allting som hon gjorde då, för att hon faktiskt hade lite kunskap innan och även visste att barnet hade sin dövblindhet. Hon gjorde alla de här sakerna. Försökte att få med barnet i allt som hon gjorde genom att vara taktil i sina rörelser. Ja.

INTERVJUARE: Så att hon guidade lite?

SOFIE: Hon guidade, ja. Och jag tänker, när hon tog sin ... Hon skulle äta en smörgås. Det tänkte jag jättemycket på. Hur hon tuggar då med sin kind mot huvudet på barnet, som var i den här framför. Hur hon tuggade och liksom smackade lite extra, för han kanske hade lite hörsel då. Och hur han fick ta del av, faktiskt taktilt då, att, ”min mamma äter en smörgås”. För det hade han inte kunnat gjort om han hade legat i sin vagn och mamman hade suttit vid ett bord. Det

2020-10-23

finns inte en chans för ett barn med medfödd dövblindhet att veta att någon sitter där och äter en smörgås, men får man hänga så på mamma som äter mackan, då kan man få lära sig om det.

JESSICA: Och så är det. Jag tänker liksom som förälder, så är det mer tillåtande. Man är så där att, ”ja, men mitt barn, det är klart att mitt barn får göra allt. Känna i min mun och i mina tänder och uppleva näsborrar och öron och allting”. Men pedagoger som vi träffar ute, de kan vara lite så här, ”men hur mycket ska vi tillåta egentligen?” Och det har vi som från verksamhet verkligen fått känna på, alltså delat med sig av sin mun och sina tänder och sina näsborrar och sina öron och ”hur känns ditt öga?” och ”har du en tår där?” och ... Alltså, det är väldigt viktigt.

SOFIE: Att barnet behöver få använda sin känsel för att liksom förstå, ”vem är det jag möter?” och ”hur ser det ut här?”

JESSICA: ”Det finns andra människor som också är som mig”. För att upptäcka sig själva, det börjar man väl med då. Och sen då ska man ut i världen och upptäcka någon annan person och då måste pedagogen vara tillåtande. Och då är det viktigt att man får känna där, hur känns när man pratar och när man skrattar och när jag sväljer och ...

SOFIE: Man känner med sin hand eller är det någon som är tillräckligt nära så jag känner det här ... ja. Mot min kind eller ... ja. Vart man nu ...

JESSICA: Vi hade en pojke som gärna satte upp sin fot lite överallt på kroppen också. Och det var ... Han ville också känna liksom

2020-10-23

om man ... Han hade sin ofta [?? 0:12:50] fot här uppe och kunde känna liksom när man åt eller ...

?: Uppe vid bröstet [hör inte 0:12:53].

JESSICA: Uppe vid bröstet liksom. Att där kom en fot ibland och så där. Så att ... Och det var ... Ja, ibland kom tån upp i hakan och så där. Och det var ... ja, så [hör inte 0:13:03].

SOFIE: Det är det allra första, tänker jag, med det taktila, att man som samspelepartner, samtalspartner, att man gör sig taktilt tillgänglig. Man känner sig obekvämt i att vara väldigt nära och bjuda på i stort sett hela sin kropp, då blir inte det här jobbet lika roligt och spännande, som om man tycker att det är okej att dela sin kropp. För det är först och främst människan och sen ut i världen, tänker vi, för barnen med dövblindhet då, att de måste få veta att det finns en människa och att den har också, som du sa här, den har också en näsa, precis som jag. Och då måste man få känna det, så taktilt uppleva tillsammans med någon, det är det absolut första.

JESSICA: Det är där man börjar.

SOFIE: Ja. Och det är också kommunikation, tänker vi. Och sen börjar man att vidareutveckla det på olika sätt.

JESSICA: Man sätter ord på hur det ... vad det ska bli för något tecken av det då. I början är det bara en känsel av olika. Näsan känns så och örat känns så och munnen känns så. Sen ska man också få in det här språkliga i det.

INTERVJUARE: Precis. Och jag tänker just, hur kommer det då? Nästa steg. Det som handlar om att göra tecken då, taktilt kanske, av

2020-10-23

det som man upplever i världen när man får kä... när man är i en tillåtande miljö och där man förstår att den här personen måste få använda sin känsel för att ... ja, men förstå hur allting ser ut, hur det hänger ihop, var jag är någonstans och så vidare. Men hur sker den där transformeringen eller vad man ska säga, till ett taktilt språk, taktilt teckenspråk eller vad det nu heter?

JESSICA:

Vi tänker väl också ... Eller liksom tanken vi har när vi i varje fall jobbar och när vi kommer ut, det är att man har en ... Alla barn och människor över huvud taget har en intention därför att man vill kommunicera. Det är det vi tänker, att det lilla gesten vi ser, det där lilla, lilla, lilla som man kan se ibland, det är liksom en önskan om att, "här är jag. Ser du mig nu? Jag vill också kommunicera. Jag vill också vara med".

INTERVJUARE:

Att det är försök till kommunikation då? Ja.

JESSICA:

Ja, att vi ser det. Vi tror och vi tolkar och vi övertolkar hellre då, än att vi inte tänker någonting om att barnet vill.

SOFIE:

Ja, vi vill tänka att rörelser och gester som barnet gör, det är försök till kommunikation. För har man tolkat fel på det, då har man bara trott barnet om lite mer än vad det kanske var. Men om man tänker en rörelse, om man viftar i handen till exempel, om man då tänker direkt att, "ja, men det där är någonting som hon bara gör". Då lämnar man det kanske och går inte vidare och tänker att det är kommunikation. Men då vill vi hellre se på, "jaha, vad betyder det där som viftar med handen då? Det där som hon ofta gör". Och nästan alltid tycker jag att man kommer fram till att det

hade faktiskt någon betydelse. Det var inte något som barnet, eleven bara gjorde, utan det stod för någonting. En känsla eller ett ord, ett uttryck av någonting då. Sen är de oftast väldigt försiktiga med sina händer. Jag tänker, vi tänker ... Vi vill teckenspråka egentligen då, taktilt teckenspråk där man kan ... ja, översätta det konventionella teckenspråket till att det blir taktilt. Men de är ofta försiktiga med sina händer, småbarn med dövblindhet. Så då brukar vi tänka att man kan börja göra tecken på kroppen i stället för att man gör framför. Jag menar, teckenspråket är så visuellt. Det är omöjligt att ta till sig att någon står och gör tecken i luften framför en, om inte man har tillräckligt god syn, som vissa då faktiskt har för att kunna avläsa. Men många har inte det. Och då tänker vi att man gör tecken på kroppen i stället.

JESSICA: Jag tänker på som tecknet vänta som man gör liksom. Man gör så här i luften liksom. Om man ska göra det taktilt på ett barn, så sätter man kanske väntatecknet på kroppen mot bröstet liksom. Och har man också så att det är ett barn som kanske vill vara med med sin hand, då kanske den håller på min ... på pedagogens hand och så gör man det tillsammans. Men första början är det mycket att man lägger tecken på barnets kropp, just också en anledning är för att många barn är rädda och försiktiga med sina händer.

INTERVJUARE: Vad kan vara förklaringen till det då, att man ... att det inte känns naturligt liksom [hör inte 0:16:52]?

SOFIE: Med händerna?

INTERVJUARE: Ja.

2020-10-23

SOFIE: Ja, ibland brukar vi säga att det är nästan så om så att fingertopparna är som våra ögon. Att de är så känsliga. Det ska de ha för att kunna upptäcka hela världen och kunna känna med och det är ingen som får ta tag i och hålla fast, utan man måste få styra sin hand frivilligt då. Och det pratar vi mycket om, det här med att inte ta händer och göra tecken, utan då får det hellre ta tid då. Att vi gör tecken och lockar, ”men kom med här nu med din lilla hand och känn när vi gör det här tecknet”. Så att man inte håller fast och visar att så här ska man forma det här tecknet, utan då gör man själv i stället då och barnet känner gång på gång hur teck...

JESSICA: Och sen på barnets kropp.

SOFIE: Ja, på barnets kropp. Och sen kanske att man också ... ja, lyfter ut det från kroppen och tecknar, om man har små händer som vill följa med. Att man försöker att locka dem till att vara med. Först på kroppen och sen kanske i ... Vissa tecken kan bli från teckenspråket utan att vara just mot kroppen då.

JESSICA: Och vi hade väl ofta att vi ... Jag tänker på de barnen som vi har träffat också. Att många barn kanske är en del på sjukhus också. Och där är också så att det är en del prover som tas i fingertoppar och sånt där. Och det försökte vi få ändring på när vi var med någon gång på sjukhuset. ”Använd inte fingertopparna. Dem vill vi gärna ha hela liksom”. Så att ... Och det kan också vara en bidragande till att barnen faktiskt blir mer rädda också, att de har varit en del på sjukhus.

SOFIE: Just det. Och de här fingertopparna som de inte ska sticka i, det är vårt ansvar faktiskt, som alla vuxna runt omkring, att se till att det inte sticks i fingertoppar. För vi vill, oavsett hur långt man kan komma, så tänker vi att det är potentiella punktskriftsläsare vi möter. Det kan vara fingrar som ska läsa punkt, det här. Det kan vi inte säga när vi träffar ett litet barn, hur långt man kommer att komma i det. Och då kan man inte ha hållit på och stuckit så att man får okänsliga fingertoppar heller. Så de här händerna är någonting att vårda och vara rädd om.

INTERVJUARE: Men jag tänker nu när ni beskriver så där, olika situationer som ni har varit i och just att det kan ta ... Alltså, den här kommunikationsviljan kan ta sig många olika uttryck. Att man måste vara otroligt nyfiken som personal eller som pedagog när man möter de här barnen, låter det som. Och tänka att allt är en möjlighet till att få kontakt eller att det här barnet vill uttrycka sig.

JESSICA: Ja, det kan se också väldigt olika ut. Men jag får ändå säga att det vi ser är att många är väldigt intresserade och engagerade i de här barnen som vi träffar. De lyssnar och de har liksom ... tar till sig av vad man säger och de är inte ... De vill verkligen. Men sen hjälper det väl också till att vi är liksom ... Vi har kurser som vi liksom erbjuder och som vi vill gärna att de går och så där. Så det är klart att det hjälper till. Och att vi kommer med jämna mellanrum och att vi tittar tillsammans och ... Det blir som ett litet detektivarbete ibland där ute på fältet eller vad man ska säga, verksamheten, att man faktiskt gör det tillsammans.

INTERVJUARE: När ni kommer som rådgivare då?

- JESSICA: Ja.
- INTERVJUARE: Skulle inte ni bara kunna så här liksom beskriva en sån situation som man får liksom så här titta in i. Hur kan det se ut?
- SOFIE: För det första så tror jag att det ser väldigt olika ut mellan oss olika rådgivare.
- JESSICA: Ja, [hör inte 0:20:02] jag med.
- SOFIE: Vad vi gör och så när vi kommer ut. För det beror också på vad de har efterfrågat. Men jag tror att de ... Om vi kommer ut, någon av oss två, så vill vi ... Ofta så vill man se verksamheten först och vara med. Och i de allra flesta fall så tänker man att, ”vi är där så lite tid, så vi har ingen ... tar inte någon direktkontakt med barnet, utan vi tittar på den kända pedagogen som jobbar med barnet då och stöttar”. Och vill de, så kan det vara att man säger saker under tiden när man observerar. Eller också så sparar man det på sig och har ... ja, antecknar eller ... Vi filmar ofta också ... ja, ber dem att ta fram så att vi kan filma med deras redskap och så där, för att vi senare ska kunna se. Vi sätter oss ner efter det här besöket i verksamheten och samtalar runt det då. Men vi brukar faktiskt be dem att ha en så vanlig dag som möjligt, för att vi ska kunna se. Sen kan det vidareutvecklas att man tänker, ”de vill ha stöd i något särskilt” och man, ”ja, men då vill jag gärna se en idrottslektion” eller ”då vill jag gärna se när ni är ute”, om det är det de har någon särskild fråga runt.
- JESSICA: Och sen är det också olika hur barnen är också. För jag tänker, de barn som har lite synrester och så, de blir såklart

2020-10-23

intresserade. Och de som har bra luktsinne, de blir också intresserade. Det kom en annan doft in i klassrummet eller på förskolegruppen eller att man sitter med i samling eller så. Att de känner att, ”jaha, här är någon”. Och då, såklart, berättar vi att vi finns där och så där, att vi är här och hälsar på och så. Och många andra barn blir också nyfikna på vad vi är för några som kommer där. Det brukar sluta ibland att man är en hop, en hel hop med förskolebarn i knät. Det är så där det ska ...

SOFIE: Men det är också roligt, för det kan vara alltifrån att man kommer in till någon som känner sig kanske väldigt ny och vet inte hur man ska göra. ”Ja, kan du inte hjälpa mig? Jag vet inte hur jag ska börja över huvud taget”. Så det kan vara alltifrån att man lägger sig på en madrass tillsammans med en pedagog och ett barn och liksom visar och försöker att förklara att, ”ja, men så här tänker jag”, till att man faktiskt kommer in i ett klassrum där man sitter med en stol vid sidan av och bara observerar en dag för att sen ha samtal. Så det är väldigt olika. Det är lite givande för oss att det är så olika.

JESSICA: Ja, det är det.

INTERVJUARE: Men hur jobbar man då liksom med taktilt språk när det handlar om utbildning och ge det här barnet förutsättningar att lära sig? Hur kan man komma till det steget?

JESSICA: Men det första vi tänker på är väl att man behöver ha en god relation till barnet, att det är jätteviktigt start. Tillsammans lär man liksom. Så att det är väl där man får börja först och

2020-10-23

främst, så att man är trygga. Barnet är trygg med dig och jag är trygg med dig. Vi är trygga med varandra.

SOFIE: Och sen är det så att barnet gör ofta egna gester och tecken, som vi pratade om, som står för någonting. Och då måste samtalspartnern tolka det som att det är kommunikation och använda barnets gest också, göra samma, svara på den och lägga till det konventionella tecknet som finns i teckenspråket för den här gesten som barnet gör, som vi ... ja.

INTERVJUARE: Så då handlar det alltså om att ... För jag tänker, för varje individ ... Du får, till en början, kanske ett eget sätt att uttrycka.

SOFIE: Precis.

INTERVJUARE: Och så behöver man fånga in det och så behöver man hjälpa till att översätta och skaffa det här, liksom ge det det här generella tecknet då, i stället för, så att det kan kommunicera.

JESSICA: Ja, man måste visa på att man är intresserad och det är det här, det här viftandet du gör, det betyder någonting och jag tror på dig. Och när man väl har fått det där förtroendet, så kan man visa på att, ”ja, det kan heta så hos dig, men det kan också heta så här”. Och ju äldre barnet blir, så kanske man använder mer och mer det där konventionella tecknet, som vi säger då. Och tanken är att vi vill att barnet ska bli ... kunna samtala med andra människor. Inte bara med sin mamma och pappa och de närmaste pedagogerna eller mormor och morfar, utan man vill lyfta ut språket, att det kommer händerna och att ... Det är den tanken vi har om

alla barn vi möter. Sen hur långt vi kommer, det vet man aldrig. Men målet är det.

SOFIE:

Och det är ändå samma sak egentligen som man gör med andra barn. Nu [?? 0:23:57] tänker om det lilla barnet pratar sitt språk då med sina ord, bebisord, så pratar inte vi så. Vi kanske härmar det och säger om de ... ja, ”vovve” till exempel, kanske barnet säger då. ”Ja, titta, där är vovven”. Men vi själva använder hund. Vi går inte runt och säger ”vovve” hela tiden, då de pratar om pippi och vi pratar om fågel. Så barn som ser och hör, de får de här begreppen väldigt naturligt. Och det blir på det sättet vi får göra med de här gesterna som barnen också, med dövblindhet gör då. Ta dem som att det är ett uttryck och ... ja, ”du gör så här, du. Och så här kan man också göra”. Som vi tänker på det här till exempel väntatecknet då, som vi pratade om, att det är ett tecken som man gör ute i luften. Barnet kanske gör någon liten rörelse, kanske sätter sig på ett speciellt sätt eller någonting med sin arm. ”Ja, du gör så här. Du vill att vi ska vänta”. Och då bekräftar man det som barnet gjorde och sen lägger man till det rätta tecknet eller vad man nu ska kalla det då.

JESSICA:

Sen så tänker jag också att det är viktigt att när man introducerar de här nya tecknen som man ska göra, att man gör det verkligen i en relevant situation. Att till exempel när man ska prata om regn, ja, men då är det väl perfekt att göra det ute när det regnar, när man känner strålarna strila i ansiktet och man ... Ja, det här som kommer liksom. Det kommer här uppifrån och man visar riktning med handen uppe i himlen, att det liksom ... Eller att man vänt... pratar

2020-10-23

om badet. Ja, men det gör man när man är i badet liksom. Och ugnen, den är varm. Och ja, den känns både med foten, handen och armen liksom. Och då är det varmt där. Så det blir liksom relevant situation för barnet att förstå att ...

SOFIE:

Och då blir det naturligt också att man gör det. Det blir som ... ja, som att det ingår i ens liv, att man pratar om det man pratar om när man är i situationerna. För annars är det lätt att man fastnar i ... Inget fel i att ha listor med veckans tecken och så, men det blir egentligen mer för pedagogerna att förhålla sig till och tänka, ”ja, just det. Nu måste jag lära dem med de här tecknen”. Men jobbar man med ett barn med dövblindhet, då måste man ta tillfället i akt när man är i en viss situationen och göra det då. Inte tänka att ”i dag gör vi ...” Eller, ja, ”den här gör vi ... veckan gör vi tecknet bil”. De kanske inte alls har sitt fokus på någon bil, utan barnet kanske sitter och tänker på något helt annat. För vi måste hitta det, som du säger då, bad i badet och regn när det regnar till exempel.

INTERVJUARE:

Att använda omgivningen, ta det till hjälp liksom.

SOFIE:

Ja, precis.

JESSICA:

Och samma, de här tecknen som sätter sig i barnets kropp också, som rörelserna som känns inne i barnets kropp, det ... Som vi som ser och hör, vi har inte alls den taktila känslan inne i våra kroppar som barn som har medfödd dövblindhet har. De har ... De är så utvecklade i det. Den här lilla gungan kanske ute på förskolan, den kanske ... det kanske kommer tillbaka någonting på eftermiddagen sen, att det var någon liten gungning eller man kanske kan se någonting

eller någon fot som rör sig på något visst sätt. Och då är det ... sitter det här inne hos barnet, inne i kroppen. Och det kan man också passa på att prata om då, att ”ah, sitter du och tänker på kanske gungan?” Så att man får forska lite. Man får liksom vara lite, lite extra nyfiken på allt sånt där. Alla små gester och alla små gungningar och alla små vickningar som finns liksom.

SOFIE:

Då gäller det att veta vad barnet har gjort också, för om ett barn har varit ute och gungat till exempel, och inte har en aning om det, då blir det jättesvårt att kanske tänka, ”jaha, varför sitter hon och vaggar så där från sida till sida?” ”Men vet du att ... ja, i dag gungade vi åt sidan med gungan” till exempel. Då är det mycket lättare att tänka, barnet kanske berättar faktiskt om att den har varit ute och gungat. Och det är då också som det blir ett lärande, tänker jag. För då måste vi själva ... ja, kanske så konkret som att vi också sätter oss och gungar på det sättet då, för att bekräfta, ”jaha, du gör så här du. Du tänker på gungan som vi var ute och gungade förut”. Och då lägger man också till det konventionella tecknet då, så att man får det. ”Ja, det ... gunga, ja. Du tänker gunga”. Och så lägger man till det. Så det blir som ett lärande i vardagen, tänker vi väldigt mycket. Att man inte har just en situation där man sitter och lär sig det här tecknet, utan det pågår hela tiden.

JESSICA:

Men det är så mycket man kan lägga in i det, när man tänker just med lilla gungandet också. Man tänker liksom, man kan stoppa gungan och liksom se om barnet visar något tecken på att vilja mer eller så där. Det kan man också lägga in i det. Och att man kan utveckla det från varje situation

2020-10-23

man har. Man får se från situation till situation hur det upplevs.

INTERVJUARE: Mm. En sak som jag tänker på då nu när ni beskriver, vad har ni sett då när ni har jobbat verksamheter? Vad är det ni möter också när ni är ute i era rådärenden? När det gäller de här barnen som då får den här möjligheten att faktiskt uttrycka sin vilja, som du beskrev nu just när man ... att man vill gunga. Man vill gunga mer. Man vill gunga på något sätt. Alltså, vad händer i en person när man får den här förståelsen? Kan ni beskriva? Vad är det ni har sett?

JESSICA: Jag tänker bara glädje, först och främst, tänker jag på.

SOFIE: Att få en självkänsla, att man tycker att man är betydelsefull, att någon lyssnar på en.

JESSICA: Man förstår också där ute att det finns någon som faktiskt lyssnar och är intresserad av det jag har att säga. Det är rätt så stort.

SOFIE: Och vi ser ofta att ju mer det kommer, desto mer ... ja, att det liksom ... börjar det att komma i gång, så kommer det mer och mer.

JESSICA: [hör inte 0:28:59].

SOFIE: Och att det ställs kanske krav på också ... Jag tänker på ett barn som vi träffar mycket som ... Alla nya personer testades på ett speciellt sätt med olika fingerlekar. ”Kan du göra så här? Nähä, du kan inte göra så här. Du kan inte vifta i fingrarna på just det här sättet. Då är du inte någon att prata med, för att då förstår jag vilken nivå du som pedagog ligger på i språket alltså”. Och ska kanske testa någon

2020-10-23

annan. ”Ja, ja. Men du hänger med på de här tecknen, du. Jag ökar då. Att ja, du fattar faktiskt detta. Då vill jag vara med dig”. Att de faktiskt kan ställa krav på att vi kan saker också och inte bara finns där som omsorgs... ja, för omsorgen, utan faktiskt lärande. Det väcks en önskan om att lära mer, tycker jag man kan se även på dem som kanske inte gör jättemycket uttryck.

JESSICA: Nej, men att man inte är bara den som kan lyssna, utan man kanske kan komma med lite inspel och ... ”jaha, fick vi ett litet samspel nu, du och jag?” Men lite klapplekar eller vad det kan vara liksom. Att man kan svara eller pedagogen kan göra precis såsom barnet gjorde. Och inte alltid att det är pedagogen som kommer med de här förslagen, utan ”jag lyssnar på dig och jag härmar dig nu. Jag är intresserad av det du gör”. Och det är det som föder så mycket framgång eller vad vi ska säga. Det är det vi ser stort i varje fall, att om pedagogerna kan vara lite mer avslappnade i det, så blir det oftast väldigt bra.

SOFIE: Och att det är viktigt att man har en dialog då. För tidigare har det varit mycket att det blir information, att man ... ”Nu ska vi gå ut. Nu ska vi äta”. Att det är den vuxne som talar om för barnet vad som ska ske. Men nu vill vi att det ska vara ett samtal med dem, båda ger och tar.

INTERVJUARE: Men precis, att man kommer till den där dialogen. Nej, men precis. Nej, för jag tänker också, för vi är en skolmyndighet. Vi tänker på de här sakerna ur ett lärandeperspektiv. Det är vårt ansvar. Men vad skulle ni då säga, hur behöver man eller hur kan man som förskola, skola jobba just då för att ge barn och elever med dövblindhet just de här

2020-10-23

förutsättningarna att lära sig? Och jag tänker, vad behöver man? Inte bara vad man kan göra, utan också bara vad behöver man ha för förutsättningar då för att man ska kunna jobba på det här nyfikna utforskande sättet också, som ni beskriver?

SOFIE: Ja, det optimala vore väl att all personalen kan teckenspråk till exempel. Och att man har anpassade lokaler, som både för syn och hörsel. Och att man till det känner sig att man vågar bjuda på sin egen kropp, oavsett hur gamla elever man möter egentligen. För det ... ja. Det tänker jag [hör inte 0:31:29].

INTERVJUARE: Ja, vad menar du då?

SOFIE: Jag tänker att det är väldigt mycket lättare om du är förskolelärare och jobbar med ett barn som är ett eller två år och har det barnet i famnen och krama och sätta kind mot kind och göra olika rörelser och ... ja, bjuda på dig själv. Mot om du kanske träffar en ...

JESSICA: Gymnasieelev eller ...

SOFIE: En gymnasieelev. Ja, en grabb på gymnasiet. Lång och raggliga ben och skäggig och allt vad det kan vara. Det är många som då tycker att det blir ... Man kan inte ha en här närheten. Men där tänker vi att det är ... Om personen själv önskar och behöver ha den närheten, så får inte våra tankar om hur nära man kan vara sätta de stoppen. Det är självklart att det finns vissa delar och vissa grejer som man inte kanske vill vara i närhet. Man har sin egen integritet och så. Men man måste släppa väldigt mycket på det för att kunna ge just det här bemötandet. För även om du har din

biologiska ålder med dig, som gymnasieelev, så kanske du ändå har behovet av att få sitta alldeles tätt intill för att förstå vad som händer och för att kunna kommunicera.

JESSICA: Det är då också, när man sitter så där nära, som man verkligen kan känna av den andres skratt och man har musik eller man rör sig i kroppen och man sjunger och ... Det är många, oavsett ålder, som tycker det är härligt att få uppleva det. Som kanske inte har gjort tillräckligt när de var små eller de bara behöver det för att man är dövblind och det blir mycket tydligare då. Jag förstår den här verkligheten på ett annat sätt då. Och då hänger det mycket på pedagogerna, samtalspartnerna.

SOFIE: Och att man faktiskt då gör tillsammans när man är så där nära. För är man en liten bit ifrån, är man en halvmeter ifrån varandra, det är inte säkert att ett barn eller en ungdom med dövblindhet riktigt får till sig att vi gör det här tillsammans om inte man är taktilt tillgänglig för varandra.

INTERVJUARE: Just det. För den där närheten blir jätteviktig för att man ska kunna ha gemenskap.

SOFIE: Precis.

JESSICA: Och också det, jag tänker såsom du frågade innan, hur man ska göra på förskolan. Om jag tänker att ta med barnet i allt. Liksom, var inte i en liten vrå vid sidan om, utan var med i aktiviteter som sker och ... Men försöka tänka taktil över det hela, så att man ... barnet får känna. Ska man ut och titta på myrstacken, ja, men då får man ta med lite pinnar in och känna på, kanske ha som ett minne sen också, titta på inne. Det är inte bara titta med syn och ögon, utan man behöver

2020-10-23

känna på de här, på tallen eller på kotten eller prata om det kanske vid många fler tillfällen också. För de andra barnen på förskolan, de tittar runt och man har satt upp fina saker på väggarna och det ligger en kotte i en burk och så där. Men för det barnet med dövblindhet så behöver man kanske få vara nära de sakerna. De tar inte in med synen, så att man måste liksom tänka taktilt och man måste få känna på det, det som man ska uppleva.

INTERVJUARE: Just det. Hur kan man komma vidare då sen, tänker jag, med den här liksom taktila språkutvecklingen? För så är det väl också, tänker jag mig, att man som individ vill utveckla sitt språk också när man växer och blir äldre? Hur kan förskola eller skola blir det väl kanske då, möta det behovet?

SOFIE: Att tala och lyssna, det är allra mest den gruppen som når ut fullt med det, så är det oftast de som har en förvärvad dövblindhet. Det är svårare i den målgruppen som har medfödd dövblindhet. Det är inte omöjligt det heller, men det är inte lika ofta som man når till det. För det är lite komplicerat med att tala och lyssna, hur det går till.

JESSICA: Ja, då växlar man mellan. Att om det är till exempel jag som håller samtalet här nu då, så har jag mina händer under den som vill lyssna på mig, och den lyssnar på mig håller sina händer över mig. Och sen då, när man ska byta, så gör man tvärtom. Och det är Sofie som ska lyssna på mig, då håller hon över. Och sen så vill hon säga någonting, då byter vi handposition. Och det är rätt så avancerat, så att komma dit hän, det tar ett tag. Det är mycket träning.

2020-10-23

- SOFIE:** Men det är ändå en ... Det är ändå, om man nu ska kalla det, metod eller vad man ska kalla det, så är det ändå ett vedertaget sätt. Det är såsom teckenspråket görs i taktill form, att man talar och lyssnar.
- ??:** Just det. [hör inte 0:35:33].
- SOFIE:** Ja, absolut. För det finns andra metoder och man tänker också system som används, som haptiska signaler till exempel. Det är också någonting. Nu jobbar vi ganska lite med gruppen medfödd dövblindhet. Det är oftast de som har förvärvat dövblindhet. Ja, det är information och om vad som händer och vad som sker, kan man tänka att man gör dem, ja, som ett stöd till kommunikationen. Om jag vill visa hur ett rum ser ut eller om jag vill visa på att någon skrattar om man sitter flera runt ett bord, så kan man använda haptiska signaler för att ... ja, kanske på ryggen beskriva att vilka som sitter runt bordet och vilken placering de har. Men det är också ofta att man behöver kanske ha kommit i en ganska så hög språklig nivå för att kunna ta emot det. Men jag kanske ritar upp ett rum på din rygg och så visar jag var olika personer sitter. ”Ja, där sitter Jessica och där är Åsa” och så vidare. Att man beskriver det och att man även har det för såna små sociala ... ja, sånt som sker i ett samtal, att man gör ett särskilt tecken mot kroppen för att visa att någon skrattar eller ... ja.
- INTERVJUARE:** Just det. Men då använder man alltså ... Man ritar på kroppen då.
- SOFIE:** Ja, det kan man säga. Utför olika rörelser och former på kroppen. Och det finns väldigt många såna haptiska

2020-10-23

signaler. Och en del är jätteduktiga på det här, men medfödd...

JESSICA: Vi hade väl någon förälder som ofta tog och visade sitt barn då, när det var ... Om vi satt vid ett bord och det var att barnet var med vid det bordet och att om det var någon som skrattade där borta, så brukade hon ofta visa på axeln att där borta, det är någon som skrattar där borta. Och den här flickan hade varit med, så att det var väldigt roligt. För hon skrattade ofta till själv då. Så här att, ”jaha”, blev lite ... Sen om det var mamman och dottern som hade det, att det var något mellan dem, att hon skrattade åt det eller om hon verkligen förstod att det är någon som tycker någonting där borta är roligt.

SOFIE: Mm. Det ökar delaktigheten. Det skulle vara roligt om man kunde komma mer med det för dem som har medfödd dövblindhet. En förskola som jag träffade eller en skola som vi träffade, här var tanken att det skulle vara haptiska signaler. Men så är den här eleven så van vid att det är kommunikation i dialog med varandra som vi håller på med, där man var ute och cyklade och visade riktning på ... Barnet hade eller en rullstolscykel då, där man sitter framför den som kör cykeln. Så sitter barnet i en rullstol som sitter fast på cykeln framför. Och att de började visa riktning på ryggen, att, ”nu ska vi svänga ditåt och nu ska vi svänga ditåt”. Där var tanken egentligen att det var haptiska signaler för att visa vart vi svänger och förberedande. Men det snappade den här tjejen upp direkt och började själv också då att visa genom att peka riktningar. Och kunde sen, av någon märklig anledning, förstå de här ritandet på

2020-10-23

ryggen, så hon kunde visa vägen till olika ställen där hon hade varit. Så det var också roligt. Det var tänkt att vara haptiska signaler, men blev faktiskt mycket, mycket kommunikation i dialog.

INTERVJUARE: Ja, men eller hur? Jag tänker också, hade man inte förstått det, då hade man gått miste om den förmågan också [hör inte 0:38:27].

JESSICA: Och ibland kunde den cykelturen bli väldigt lång. För hon insåg det här, ”vad roligt det här blev nu”.

SOFIE: Peka åt olika håll.

JESSICA: ”Att nu kan jag peka åt olika håll och jag kan bestämma. Hon gör lite som jag gör nu. Jaha, jag får vara med och vara delaktig och jag får ta kommandot”. Och det är helt fantastiskt, att det kan bli så.

SOFIE: Det finns ett annat signalsystem också, som vi inte använder.

JESSICA: Ja. Och då tänker du kanske lite på Tassels, eller?

SOFIE: Ja, för det är något som pratas mycket [hör inte 0:38:54] verksamheter och det är absolut ingen kommunikation.

JESSICA: Nej. Och det är ingenting vi förespråkar hos oss, men vi kan ändå lite berätta. Det är ett signalsystem också, som kommer från England från början. Och det var 49 tecken eller vad de har kommit fram till att de behövde. Men det ger liksom ingen ... Man kan inte ha en dialog med det, utan det blir bara information.

2020-10-23

- INTERVJUARE: Okej, så det är i såna fall envägs liksom.
- SOFIE: Ja. Precis. Och det är ingenting som vi har koll på, höll jag på att säga.
- JESSICA: Nej, det dyker upp och vi hör talas om det mycket. Och många förskolor och ... som frågar om det. Och därför har vi kollat upp det också ordentligt, vad det är. Men vi har teckenspråk i Sverige, så vi känner att det är det vi vill jobba med. Vi lägger grunden redan på lilla barnet liksom med det, de tankar om ett teckenspråk.
- SOFIE: Och det är viktigt att vi känner till det, för det är väldigt, väldigt enkelt sätt för pedagoger som kanske känner, ”äh, jag kan inget teckenspråk, men det här med Tassels är enkla rörelser som jag kan göra”.
- JESSICA: ”49 tecken skulle jag nog kunna lära mig ändå”.
- SOFIE: Ja. Och så tycker man att det är ett jättebra sätt. Och det kan det tänkas vara för vissa elever. Men det är just det att man kan inte vidareutveckla det till en dialog.
- INTERVJUARE: Det svarar bara på ett begränsat behov liksom.
- SOFIE: Precis, ja.
- JESSICA: Och vi vill inte begränsa barnen. Vi kan inte säga om en ettåring, tvååring bara kommer komma till 49 tecken. Vi vill tänka längre än så. Därför så pratar vi om teckenspråket som vi redan har i Sverige.
- INTERVJUARE: Jag frågade lite tidigare här just om vad är det man behöver liksom. Vad är det för förutsättningar och så vidare? Men

2020-10-23

jag tänker, finns det någonting mer också som ni ser som de som jobbar med de här barnen behöver? Och då tänker jag kanske också i form utav kompetens. Vi var lite inne på det här. Vad finns det att få liksom? [hör inte 0:40:36] ha nytta.

SOFIE: Från oss då, om man tänker, så något som jag ser som är väldigt positivt, det är när man har rådgörarna någonstans ute och de personerna, några från det arbetslaget samtidigt går någon av våra kurser. Det ger varandra väldigt mycket. Och det är då som de ofta säger det också, ”ja, nu fattar jag vad det är. Nu trillar det ner. Nu vet jag vad jag ska göra”. Och det blir ett väldigt roligt sätt att lära sig, för då träffas man både av att vi kommer ut och att de läser en kurs samtidigt. För våra kurser är ... vågar vi oss nog på att säga att det ska man gå.

JESSICA: Absolut.

SOFIE: Det behövs. Det finns inga andra kurser som är tillgängliga om dövblindhet på det sättet.

JESSICA: Nej.

INTERVJUARE: Ja, men tusen tack, hör ni. Jag tycker det har varit ett otroligt intressant samtal. Jag tycker att det är en sån aha-upplevelse också, att få höra och förstå just att ... alltså, sättet att kommunicera, det ser annorlunda ut för barn och unga med dövblindhet, men det är minst lika viktig fråga, kan man säga, just för att man ska få en chans. Tänker jag också att ta ... bli delaktig i samhället och vara med på samma villkor som andra.

??: Precis.

INTERVJUARE: Ja, men jag tycker att ni har verkligen liksom förmedlat att den här insikten också hos de som möter de här barnen, att det är så viktigt att man har den här förståelsen för att man också ska kunna möta upp då och ta om hand den här viljan att uttrycka sig och att utvecklas som person. Så tusen tack.

JESSICA: Ja.

SOFIE: Ja.

JESSICA: Tack själv.

INTERVJUARE: Och jag ska säga det också, till er som lyssnar, att vi kommer att fortsätta prata om de här frågorna i ett poddavsnitt till. Och då kommer det vara fokus på flerpartskommunikation. Det är alltså då när fler personer kommunicerar tillsammans. Så håll utkik efter det avsnittet också. Och då kommer Sofie och Jessica tillbaka till oss. Och så sen tänker jag också, som ni har sagt här, att vår webb är en jättebra plats att gå in på om man vill veta mer om dövblindhet. Så gå in på www.spsm.se och ta del av den information som finns där och håll då också gärna utkik efter de här kurserna som ni har tipsat om nu.

INFORÖST: Tack för att du lyssnat på Specialpedagogiska skolmyndighetens podd. Fler avsnitt kan du hitta på vår webbplats och där poddar finns. Om du vill veta mer om oss och vilket stöd vi erbjuder, gå in på vår webbplats, spsm.se. Följ oss även på Facebook, Twitter och Instagram.